

Den kontinuerliga

Fritänkaren

Nr. 96 Maj 2001

Nionde årgångens nummer 5

Innehåll :

Schizofreni, den mest typiska av alla välfärdssjukdomar (<i>doktor Sandy</i>)	2
Ahasverus, del 11 : <i>Doktor Frankenstein</i>	3
Den äldsta Shakespearebiografin (<i>John Aubrey</i>)	7
Max Reger och Ferruccio Busoni	8
Festresan, del 1 : Pelle Risberg och Åke Rundin	9
Filmskörden (<i>bl.a. Francesco Rosi "Carmen"</i>)	12
Kalender, maj 2001	13
<i>Europa :</i>	
Konvalescensresan, del 16: <i>Beatrice om kärleken</i>	13
Tokresan, del 10: <i>Katastrof i Palermo</i>	14
<i>Indien :</i>	
Nya vägar i Indien, del 25	16
Kloster och kluster i Ladakh, del 7 : <i>Vedermödor på vägen till Phiyang</i>	18
Det tibetanska evangeliet (<i>Nikolaj Notovitj</i>)	20
Hårda bandage i Himalaya, del 5: <i>Från Joshimath till Kausani</i>	21
Om Buddha, del 5 : <i>Kritik mot Buddhismen, av Johannes B. Westerberg</i>	23

Fritänkaren är en alternativ oberoende kulturtidskrift för mest litteratur, musik och film men ägnar sig även gärna åt religion, politik och resor i avsikten att pejla de stora djupens underströmmar i världen och hålla koll på dem som ett slags spirituellt världsbarometer. Den beräknas utkomma med minst 10 nummer årligen på svenska samt några på engelska, (som återger den svenska upplagans viktigaste artiklar i översättning.)
Den är inte avhängig någon religiös eller politisk förening eller organisation.
Den har inga andra inkomster än sina prenumeranter.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 - 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 200 kr (även i Danmark och Norge; i Finland: 150 mk)

Tvåårsprenumeration : 300 kr

Redaktionsslut för detta nummer : 22.4.2001

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 103

Fritänkaren sponsras av alla sina prenumeranter.

Schizofreni - den mest typiska av alla välfärdssjukdomar.

Den ökända och fasaväckande sjukdomen schizofreni har ett särdrag som skiljer den från alla andra sjukdomar - den har aldrig vetenskapligt tillfredsställande kunnat definieras. Vanligen betecknas den som 'personlighetsklyvning', men vad är väl då personlighetsklyvning? Att en personlighet blir två i samma kropp, där den ena inte är ansvarig för den andras handlingssätt? Det finns ju multipel-personligheter, där en personlighet kan dela upp sig i hur många som helst, men han är ändå inte schizofren, fastän man skulle tycka att multipelpersonlighetsfenomenet är något ännu galnare än schizofreni, men av någon anledning kan multipelpersonligheter aldrig betecknas som galningar..... kort sagt, så fort man nämner begreppet schizofreni är man genast ute på djupare vatten än var någon auktoritet kan klara sig.

I själva verket är dock fenomenet mycket enkelt. För alla som själva upplevt det hos t.ex. sina närmaste går det inte ta fel på i sin alltför överväldigande förskräcklighet. Det vanligaste är, att den drabbade, som vanligen är en närstående, plötsligt chockerar sin omgivning med att bli sin egen motsats. En snäll och beskedlig människa kan plötsligt bli hård och grym, en övermåttan sedlig person kan plötsligt bryta ut i oerhörda obsceniteter, ett datorsnille kan plötsligt slå över och börja bete sig som ett primitivt djur, den lärdaste professor med oantastligt familjeliv (som i t.ex. Stefan Zweigs mästerliga novell "Känslornas irrvägar") kan plötsligt slå runt på Reeperbahn, klä sig i läder och bli homosexuell motorcykelknutte, för att ta några lindriga exempel.

Hur kommer detta sig? Vad är det som går snett? Troligen är det någon fundamental mekanism i den innersta människonaturen som plötsligt blir rubbad. Anledningen kan vara mycket enkel. Här är den troligaste förklaringen:

Människan är ett rovdjur som av naturen utrustats till kamp för sin tillvaro och överlevnad. Han är född till att klara av utmaningar, liksom en häst är född till att galoppa, en lax för att simma mot strömmen, en flygfisk för att flyga i luften fastän han är en fisk, och så vidare. Människan behöver kamp och utmaningar för att komma till sin rätt.

Sedan ungefär 1850-talet har det växande välfärdssamhället gjort kampen för överlevnad mer och mer onödig. I stället för att utmana sitt öde har människan av civilisationen mer och mer förmanats till att bara vara tyst och snäll och följa med strömmen. Denna tendens har oavbrutet tilltagit, och i exakt samma takt som välfärdssamhället har slagit igenom har även sinnessjukdomarna börjat florera, särskilt schizofreni.

Här är de vanligaste grogrunderna för schizofreni: rika, väletablerade föräldrar, en trygg uppväxt i en ordnad tillvaro, kronisk bortskämdhet, aldrig svält eller umbäranden, en självklar skraddarsydd karriär fixad av andra, inga sexuella inskränkningar - i ett överväldigande stort antal fall schizofrena har just ett sådant totalt bekvämlighetsliv lett till moraliska och/eller sexuella vidlyftigheter med nervsammanbrott och schizofreni som följd.

Vad händer när man blir schizofren? Ofta är det ens eget undermedvetna som gör revolt mot den bekväma strömlinjeformningen utan att vederbörande själv kan kontrollera det. När utmaningarna och kampen för livet uteblir tar sig den kraften hos människan andra uttryck, som ej sällan då blir ett slags revolt mot bekvämligheten och dess mönster genom ej sällan synbarligen självdestruktiva aggressioner. Det är vad schizofreni i själva verket är: okontrollerbar självdestruktivitet.

Man kan även betrakta mönstret i historiska perspektiv. Romarriket gick under i ett slags universell schizofreni när det väl etablerats som solid universalmonarki. Det tyska kejsarriket röntes samma öde genom de båda världskrigen, båda startade

av Tyskland, och det andra genomfört av världshistoriens mest självdestruktiva praktpsykopat.

Och hur kan vi märka historisk schizofreni i samtiden? Se bara på den moderna konsten från kubismen framåt med sin totala formupplösning och sitt fjärmande från naturen. Vad är den annat än schizofren? Och se på den moderna musiken med dess upplösning av melodik och harmonik som fundamentala skönhetslagar. Är den frisk? Endast undantagsvis. Och se på den moderna filmindustrin med dess koncentration på marknadsföring av företrädesvis våld och sex och droger och allt som bara är destruktivt, typ "*Hannibal*". Överallt domineras hela vår västerländska så kallade kultur av självdestruktiv schizofreni.

Mest uppenbart är syndromet inom den så kallade rockmusikkulturen med dess ravefester och megaoväsenskonsorter där ungdomar uppmuntras till självdestruktivitet genom droger mest egentligen för att alls kunna stå ut med oväsendet. Att droger ofta leder till schizofreni har alltid varit ett välkänt faktum.

Vi lever alltså i en tid där schizofreni har upphöjts till norm - man måste vara galen om man ska kunna övertyga som författare, konstnär eller musiker, som Karl-Erik Welin, Salvador Dali eller Ezra Pound. Är man ordentlig, har klart språk, målar romantiskt-realistiskt eller sysslar med enbart melodiös-harmonisk musik måste det vara något fel på en, för då följer man inte med tiden.

Hur kan man då förebygga sjukdomen? Människan behöver utmaningar. Ge henne utmaningar, och hon klarar sig. Bekvämlighet, välfärd, komfort, dalt och strömlinjeformning med och av hela samhället är troligen det sämsta tänkbara för människan. Sätt henne på hal is, låt henne simma på djupa vatten, sätt henne på drift mot strömmen, så att hon får någonting att göra och slipper tänka på enbart sig själv. Ty att fastna i sig själv som egocentriker, egoist eller egotist är det säkraste sättet att gå förlorad.

- efter doktor Sandy.

Vi möter doktor Sandy nästa gång i "Festresan" i Konstantinopel.

Ahasverus, del 11 : Doktor Frankenstein.

Den osalige Ivan var långt ifrån den mest förskräckliga person jag har haft att göra med. Något av det gräsligaste i mänsklig väg som jag har kommit in på livet var en mycket lovande ung vetenskapsman i Schweiz vid tiden omkring Goethes död. Denne vetenskapsman har det sedermera skrivits alltför många fantastiska romaner om, och få teman har mera grundligt och mera vulgärt ihjäldissekerats på film. För inte så många år sedan kom det i England ut en ny bok i ämnet med illustrationer av den ökände vetenskapsmannen själv, och döm om min förvåning när jag bland dessa återgivna teckningar fann just den teckning som det briljanta unga geniet utförde i min egen närvaro och med ett leende på läpparna.

Det sägs bland fackmän att hela denna av en engelsk präst sammanställda och redigerade autentiska dagbok faller enbart på denna enda teckning. Ty i texten framgår det att vår arme vetenskapsman utförde det experiment som teckningen illustrerar under mycket svår nervspänning och att experimentet slutade med total nervkollaps för hans del. Teckningen är gjord vid experimentets slutfas, och ingenting i den tyder på bristande nerver. Tvärtom är teckningen gjord med den känslolösaste saklighet. Detta, menar många, tyder på att boken är konstruerad.

Jag vill nu berätta hur det med denna teckningen förhåller sig. Men först vill jag framhålla, att det mest märkvärdiga i doktor Frankensteins ytterst märkvärdiga öde var det faktum att Mary Shelley kunde skriva en så utomordentligt god och intressant bok om honom utan att veta att han fanns och att den historia hon skildrade skulle komma att utspelas i verkligheten under hennes egen levnad. På

något förunderligt sätt fick hon i sin hjärna samma idé och tanke som tio år senare den verkliga Viktor Frankenstein av Genève fick och fängslades av för resten av livet. För hennes del tog tanken gestalt av en romantisk saga utan motstycke som överträffar all Lord Byrons diktning, men för vetenskapsmannen tog tanken gestalt i alltför konkret form: han beslöt att direkt omsätta idén i praktiken. För hennes del med hennes kvinnliga, rörliga intuitiva intellekt förblev idén blott ett tankeexperiment, men för mannen, som aldrig läste hennes bok och aldrig anade att någon skrivit en bok om honom och förutspått hela hans öde, med hans handlingskraft och maskulina energi, blev tanken till en utmaning och anfäktelse, som han för sin egen självrespekts skull måste realisera i praktiken eller gå under genom.

Det var en ödesnatt utanför Genève som mina vägar korsades med hans. Min åsna hade revolterat mot mig och gett sig iväg, jag hade nödgats gå till fots, och så bröt ett förskräckligt oväder ut med hällregn och åska. Jag kunde inte längre se vägen framför mig och måste söka skydd vid närmaste möjliga byggnad, som råkade vara doktor Frankensteins laboratorium.

Jag fick klappa tolv gånger på hans port innan han kom och öppnade. Jag gav inte upp emedan jag alltför tydligt såg hur det lyste i en glugg i byggnaden. Där fanns både en väldig klocksträng och en väldig portklapp, och jag brukade bägge och kunde höra hur portklappen dånade där inne. Det var en mycket irriterad, otålig och exalterad ung man som slutligen öppnade för mig.

"Vad tusan vill ni?" skrek han åt mig.

"Ursäkta mig, jag har förlorat min åsna, och det var omöjligt att fortsätta till fots i det här vädret. Får jag stanna här tills regnet avtar?"

"Det kan dröja till i morgon."

"Tro mig: det var inte min avsikt att störa er. Låt mig bara få torka litet."

Han tyckte tydligen jag såg harmlös ut, ty han blickades och sade:

"Ja, ja, kom med då."

Jag fick följa med till hans laboratorium. Där fanns vid sidan om ett litet kök.

"Eftersom ni är här kan ni få göra litet nytta. Jag har inte hunnit äta på flera dagar. Gör upp litet eld i spisen och laga till något åt oss, så både torkar ni, värmer ni er och kan ni göra oss båda en tjänst."

"Ni ser verkligen ut att behöva något," sade jag. Det var något ytterst spänt över hela hans väsen, och det brann en onaturlig eld i hans blick.

"Ja, ja," sade han. "Sätt i gång." Och han gick. Jag tog i tu med saken.

Efter en timme var jag torr och maten färdig. Jag behövde bara säga till honom. Jag ropade. Han hörde inte. Då måste jag gå efter honom. Jag gick ut i laboratoriet.

Det var ett mycket stort laboratorium, och där var tusentals apparater och maskiner och processer i full gång. På den tiden var ett komplett laboratorium ännu en ovanlighet, och vetenskapsmän som enbart sysslade med forskning var en sällsynthet, men så mycket visste jag om den moderna vetenskapen att jag genast fattade att denne nervöse unge ivrige man var långt före sin tid.

Till slut fick jag syn på honom. Hans mänskliga gestalt var så liten i detta väldiga laboratorium med dess berg av utrustning. Han verkade starkt koncentrerad på någonting. Han märkte inte att jag närmade mig honom. Naturligtvis var jag nyfiken på objektet för hans koncentration. Framför honom på bordet låg det något som jag först trodde var en hund eller gris. När jag kom närmare såg jag att det var ett spädbarn, ett nyfött människofoster, som dess värre verkade vara stendött. Men min vän hade kopplat in en massa små sladdar i fostret, och somliga av dessa tillförde fostret onekligen levande blod. Tydligen försökte läkaren väcka ett avlidet människobarn till liv på konstgjord väg.

"Maten är färdig," sade jag dovt.

"Bra. Kommer strax." Han verkade onaturligt ogenerad av att jag var där. "Jag ska bara väcka detta barnet till liv. Ni skall få bevittna århundradets mirakel: hur man på medicinsk väg uppväcker en död. Detta barn var dödfött vid födseln, men jag skall giva det liv. Ni skall få se. Jesus uppväckte döda genom sin gudomliga vilja, men efter mig skall vilken vetenskapligt utbildad medicinare som helst kunna ge vad dött väsen som helst nytt liv. Ni skall få se."

Några av sladdarna gick till hjärnan, andra verkade gå till hjärtat, och blodslangarna tycktes inkopplade till alla viktiga vener och artärer. Några sladdar stimulerade fostrets kropp elektriskt, andra tycktes förmedla ljudvågor, åter andra hade enligt vad jag kunde se någon magnetisk funktion, och jag kunde se att detta experiment hade krävt oändliga förberedelser. Med sina händer försökte doktorn stimulera barnets lungor. Jag höll andan.

Och barnet började leva. För mina ögon fick den lilla späda människokroppen liv. De små ögonen slogs upp och var klarblåa, och benen började långsamt röra sig. För våra fyra ögon fick det döda liket påtagligt liv.

Frankenstein såg på mig med ögon som var förintande med sina lågor. "Ni är mitt vittne till att experimentet har lyckats," sade han. "Jag förmodar att ni nu vill höra en närmare förklaring."

"Gärna."

"Kom. Låt oss då gå ut. Ni har ju gjort litet mat." Och jag följde med honom ut i köket. Vi intog där en frugal men näringsrik måltid tillsammans under vilken han förklarade allt och berättade allt om sig själv. När han var färdig sade jag:

"Det är allt mycket bra, men vart vill ni egentligen komma?"

"Jag vill bevisa att människan genom sitt vetenskapliga och tekniska kunnande numera är som Gud: hon kan ju till och med skapa liv. Människan behöver inte Gud längre, utan hon klarar sig själv. Gud har blivit överflödig. När jag har genomfört mina experiment och slutligen lyckats med att framexperimentera en människa som överträffar alla Guds människor, en övermänniska som i kraft och skönhet överträffar allt, så skall det innebära tidernas revolution: därmed skall all religion visa sig obehövlig. Genom mig skall människan, den arbetande, handlingskraftiga och perfekta människan, för vilken ingenting skall vara omöjligt, bli sin egen Gud och religion. Genom att skapa liv har jag gjort mig själv till Gud, och många skall följa mina spår och själva bli sina egna gudar."

Jag rös. Hur trotsade icke detta resonemang all mänsklig historisk erfarenhet! Denne man var värre därän än någon storhetsvansinnig alkemist. Till och med Ivan den förskräcklige var då vettigare.

Han klappade mig på axeln och log. I all sin överspändhet var han fullkomligt välbalanserad och hade kunnat utföra en viktig kirurgisk operation utan att darra på kniven. Men vansinnet lyste i hans ögon. Han sade: "Det här experimentet som du har sett blir bara det första i en lång lång rad. Jag kommer icke att ha lyckats helt förrän när jag slutligen har skapat den fulländade övermänniskan." Han reste sig, och jag följde honom tillbaka till laboratoriet.

Där hade emellertid nu någonting hänt med vårt foster som inte var helt i sin ordning. Fostret hade svällt. Hjärnan hade förstorats, ögonen höll på att tränga ut ur sina hålor, och hela kroppen var uppsvälld till oigenkännlighet. Och allt hade hänt på bara en timme. Jag tittade skrämnd på Frankenstein, som betraktade fostret med intensivaste intresse.

"Vad har hänt?" fick jag slutligen fram.

"Fostret har överstimulerats. Det har fått för mycket blod och för intensiva elektriska, magnetiska och akustiska impulser. Allt har gått för fort. I vilket fall kommer barnet att avlida."

"Men det måste lida ohyggliga plågor! Se på dess hjärna!"

Hjärnbarken hade förstorats så till den grad att skallen så hade uttänjts eller undanträngts, jag vet inte vilket, att huvudet var format efter hjärnans tarmliknande komplex. Och det blev bara värre. Barnets utstående ögon uttryckte en fasa och plåga så utsäglig att det var outhärdligt. Ännu idag kan jag inte minnas åsynen av detta oformliga spädbarn utan att skaka ända in i mårgen.

Men Frankenstein gjorde ingenting åt saken. Han bara stod och såg på. Så sade han lågt på nytt: "Barnet kommer att dö. Kroppen kan inte tåla sådana påfrestningar." Så tog han i hast fram papper och penna och började noggrant avbilda det fruktansvärda missfostret. Lamslagen av fasa såg jag på hur han gjorde detta medan det lilla livets utsägliga plågor och lidanden bara blev värre. Men oerhördast blev min fasa när jag plötsligt märkte hur Frankenstein medan han avbildade det döende barnet hela tiden log.

"Kan ni le medan ni ser på detta?" utbrast jag.

"För en vetenskapsman är allt av samma intresse. För honom är allting lika vackert, och ju oerhördare, desto vackrare. För honom är ingenting så intressant och vackert som höjden av det fulaste, mest groteska och mest äckliga av allt."

Och han genomförde den perfekta teckningen med samma kalla leende, som alltför tydligt skvallrade om att han frossade i vad han såg och avbildade.

Detta var den fulländade vetenskapsmannen. I ett slag såg jag hela Europas kommande framtid. Jag såg framför mig hur just tyskarna skulle bli världens yppersta vetenskapsmän och vilka skeva banor dessa vetenskapsmän skulle föra in världen på. Leonardo da Vinci och Goethe var de stora pionjärerna på området, de första som införde det omänskliga elementet i den vetenskapliga synen på livet, vilket skulle komma att kulminera i och med nazisterna och deras experiment med främst judar. I Frankensteins vetenskapliga inskränkthet fanns hela det sjukliga synsätt på livet som uteslöt all religion och som i så fatal grad skulle komma att präglade 1900-talet. Jag såg hela den tyska vetenskapens framtida utveckling framför mig med dess redan begynnande omänsklighet, dess ofrånkomliga skeva skenande och dess världsfatala Götterdämmerung. Och jag drog mig baklänges.

"Ni vet inte vad ni gör," ropade jag.

"Det är just vad jag vet," sade han, "men ni förstår mig inte."

"Jag förstår er alltför väl. Ni är vansinnig."

"Ni är min gäst, och jag förlåter er de orden."

"Hur kan ni tro på experiment som kan sluta så illa?"

"Ni såg själv hur det till en början lyckades."

"Inser ni inte, att även om ni kan skapa liv, så kan ni aldrig med konstgjorda medel skapa andra liv än former som denna: missfoster och monster? Jag ber er: om ni vill överleva som vetenskapsman måste ni avstå från en dylik väg. Annars kommer ni att bli era egna fixa idéers fånge och förgås med dem. Ty de är ju morbida och kan ha fatala konsekvenser för fler än ni själv."

"Ni talar som en kvinna. Ni fattar inte, att endast just genom sådana här oerhört sensationella experiment skall jag åtnjuta evig världsberömmelse. Vad bryr jag mig om hur det går med mig i praktiken? Huvudsaken är att framtiden uppmärksammar mig."

"Men gör då åtminstone det osaliga livets plåga kort!" Och jag gick fram och ryckte på ett ögonblick ut alla livsviktiga sladdar ur det oformliga monsterfostrets kropp.

"Vad gör ni?" skrek han till med tjock röst och började med våld försöka stoppa mig. Det uppstod en handgriplig tvekamp, operationsbordet kom i gungning, och plötsligt rullade fostret ner på golvet. Det sprack som en ballong full med vätska, men vätskan var knallröd, ty den var blod. Den fläckade ner min motkämpe avsevärt, men jag klarade mig.

Det var ohyggligt. Med ens tycktes alla Frankensteins själsförmögenheter brista. Han blev fullkomligt ifrån sig och skrek som ett djur i en vargsax, och jag trodde han skulle bli antingen varulv eller vampyr. Jag fann det säkrast att själv dra mig baklänges ut från laboratoriet. Jag slog till fullständig reträtt.

Ute regnade det fortfarande. Men vid det här laget föredrog jag mörkret och regnet och åskan utanför framför de omänskliga fasorna inne i den tyske vetenskapsmannens laboratorium.

Denna milt sagt fasaväckande skildrings mest kontroversiella ingrediens är väl hur Ahasverus faktiskt dödar ett spädbarn, vilket kan ses som ett inlägg i euthanasidebatten.

I nästa nummer : *Kejsar Theodosius och Galla Placidia.*

Shakespearedebatten, del 33 : Den äldsta Shakespearebiografen.

"Herr William Shakespeare föddes i Stratford-on-Avon i landskapet Warwick. Hans far var slaktare, och av några av deras grannar har det sagts mig, att han som pojke deltog i faderns yrke, men när han slaktade en kalv gjorde han det högtidligt och höll bårtal över kalven. Det fanns en annan slaktarson i den staden, som var hans jämlike i naturligt snille, därtill en jämnårig god vän, men han dog ung.

Denne William, som av naturen hade böjelse för poesi och teater, kom till London vid 18 år, gissar jag, blev skådespelare vid en av teatrarna och var mycket god som sådan. Ben Jonson däremot var aldrig en bra skådespelare men dock en god instruktör.

Han ägnade sig tidigt åt försök i dramatisk poesi, som på den tiden stod lågt, och hans pjäser hade stor framgång.

Han var en skön och välskapt man, mycket sällskaplig, var kvick och hade ett pålitligt snille.

Han fick humorn till konstapeln i "En midsommarnattsdröm" i Grendon i Buckinghamshire, (jag tror att han hamnade där en midsommar,) som är på vägen från London till Stratford, och den konstapeln levde där ännu 1642, när jag först kom till Oxford. Ben Jonson och han samlade omkring sig muntra sällskap vart de än kom. En gång i krogen i Stratford-on-Avon skulle en viss rik gammal procentare vid namn Combes begravas. Han gjorde då denna gravskrift:

*Tio procent går djävulen med på,
men Combes ska ha sina tolv, det svär han på.
Om någon frågar vem som ligger i denna gravkatakomb,
så säger djävulen: "Ha! Det är min egen John o'Combe!"*

Han brukade bege sig till sin egen landsända en gång om året. Jag tror att någon sade mig att han lämnade efter sig 200-300 pund i året till någon syster.

Av Sir William Davenant och herr Thomas Shadwell (som är vår tids bästa komedianter) har jag hört sägas att han hade ett lysande snille, och de beundrade hans naturliga begåvning över alla andra dramatikers.

Hans komedier kommer att förbli uppskattade så länge någon förstår det engelska språket, genom hans behandling av det mänskliga. Våra nuvarande författare ägnar sig för mycket åt enstaka personer och fåfängligheter, så de kommer att vara glömda om tjugo år.

Fastän Ben Jonson säger att han kunde bara lite latin och ännu mindre grekiska, så förstod han latin riktigt bra; för i sina yngre år hade han varit skollärare ute på landet.

Han brukade säga att han aldrig strök en rad av vad han skrev. Replikerade Ben Jonson: "Jag önskar att han hade strukit tusentals."

Författaren är John Aubrey, 1626-97, en gammal ungarl som roade sig med att samla anekdoter, som han redigerade till den berömda volymen "*Brief Lives*" omfattande 134 korta och träffande levnadsteckningar, av vilka William Shakespeare är den 110-nde. Bokens värde ligger i hans skicklighet i att ha lyckats fånga karaktärerna på kornet i charmfulla miniatyrer. Vi får den omedelbara bilden av Shakespeare som en trevlig och sällskaplig herre av många talanger, som är så övertygande att vi knappast har någon mer levande bild av denne gentleman.

Emellertid är John Aubrey ökad för sin totala ovederhäftighet. Han kontrollerade aldrig någonting, och den väldiga samlingen vimlar av felaktigheter. Sålunda påstår han till exempel tvärsäkert, att det var Ben Jonson som i ett argt gräl dödade Christopher Marlowe 1598. Marlowe har han inga andra uppgifter om.

Hans bok är dock fortfarande läsvärd, och några av de korta biografierna är oförglömliga, kanske främst det lysande porträttet av Sir Walter Raleigh.

I nästa nummer skall vi ägna oss åt fru A.D.Wraight och hennes livsverk "*The Story that the Sonnets Tell*" (1996), som är den mest noggranna och omfattande analys av sonetterna som har gjorts.

Max Reger och Ferruccio Busoni.

Max Reger blev bara 43 år gammal, och schablonbilden av honom, som hängt med ända in i vår tid, är att han ständigt var på lyran. Det kan inte förnekas att han tyckte om att dricka, men den kända karikatyrbilden av en svettig och plufsig dirigent raglande i pulten av sina svepande gester och med flaskan inom räckhåll är skamlöst orättvis.

Han var bayrare, och vilken bayrare kan växa upp i Bayern utan att lära sig att dricka? Dessutom var Reger en glad sällskapsbroder och stor humorist, vilket man lätt glömmer inför hans massiva produktion av seriös och svår musik. I själva verket var Reger den störste kontrapunktikern i musikhistorien efter Johann Sebastian Bach.

Han var ett underbarn, men hans föräldrar tycks ha förträngt detta och försökt hindra honom från att bli musiker, vilket bara gjorde honom mera fanatisk som sådan. Orgeln var hans huvudinstrument, men han frossade även i pianot, särskilt i komponerandet för två pianon, och behärskade även stråkinstrument. Bach, Beethoven och Brahms var hans främsta ideal, han kallades faktiskt redan under sin levnad för 'den nye Bach', men han byggde även vidare på Mendelssohn, Schumann, Chopin, Liszt och Wagner och deras landvinningar. Mot slutet av sitt liv började han föredra Mozart framför Beethoven, som han dessförinnan alltid hållit kärast. Hans kanske främsta pianoverk är 'Variationer och Fuga över ett tema av Beethoven' opus 86, senare orkestrerad, temat varande den finaste bagatellen i Beethovens näst sista bagatellsamling, opus 119:11 (1822).

Anledningen till hans alldeles för tidiga bortgång har diskuterats. Det har skylts på hans obligatoriska militärtjänst under 1890-talet, som man har påstått att gjorde honom till drinkare och knäckte honom i förtid, och att det första världskriget blev hans slutliga undergång. (Han avled 1916 efter att ha blivit arbetslös till följd av kriget.) Men mest sannolikt är att han arbetade och slet ihjäl sig med musiken. Hans produktion som tonsättare är enorm och nästan oöverskådlig och kan mätas med Mozarts, Beethovens och Brahms i både kvantitet och kvalitet. Dessutom turnerade han, var själv instrumentalsolist och dirigerade han. Dödsorsaken var en plötslig

hjärtattack i Leipzig mitt i samvaron bland goda vänner efter en lyckad konsertresa i Holland.

En av hans goda vänner var Ferruccio Busoni, 7 år äldre, 1866-1924, till tre fjärdedelar italienare och en fjärdedel tysk (morfadern) men uppväxt och utbildad från 1876 som underbarn i Österrike. Reger lovade komponera flera pianokonsertter åt honom, vilket aldrig blev av.

Båda var utpräglade klassicister och traditionalister, kanske de främsta av sin tid, och båda hade Bach som sin främsta husgud. Busoni valde att etablera sig för gott som musiker i Berlin, och även Reger hörde helt till den tyska musiktraditionen. Båda hade stor respekt och vördnad för Richard Strauss medan de tog avstånd från den moderna musiken. Busonis betydelse för Sibelius blev oöverskådlig, medan Reger märkligt nog blev av avgörande betydelse för Schönberg, Alban Berg, Paul Hindemith, Arthur Honegger och Sergej Prokofiev, medan Stravinskij aldrig kunde med Max Reger.

Man kan kalla dem de sista klassicisterna. I synnerhet Max Regers banas abrupta avbrott var en katastrofal förlust för musiken, då han behärskade allt och hela musikhistorien, med undantag endast för operan. Även Busoni behärskade i princip allt (och även opera) och upprätthöll de högsta musiktraditionerna. Debussy hade dött två år efter Reger, och ungefär samtidigt med Busoni gick även Puccini, Gabriel Fauré och Stenhammar ur tiden, varpå Sibelius slutade komponera. Kvar blev i princip bara de brittiska mästarna.

Festresan.

1. Pelle Risberg och Åke Rundin.

Det finns bara ett lämpligt epitet för Pelle Risberg: paradisisk. Han var lekfullheten och lycksaligheten själv och en skojare av Guds nåde. Allt var roligt för honom under nästan alla de 99 år han fick njuta av livet. Han klarade inte hundraårsstrecket, men väl klarade han millenniet, både det oegentliga skiftet 2000 och det korrekta det senaste nyåret. Så nog hade han skäl att skryta alltid.

Jag hade nöjet att få uppleva honom då skimret ännu stod omkring honom efter hans glans dagar. Han gestaltade inte längre den väldiga Silenusrollen i Par Bricoles klassiska spex, men väl gjorde han åsnan med kyparkören fortfarande, och det alltjämt med glans, och framför allt hade han fortfarande sin 12-strängade luta.

Jag fick nöjet att få uppleva honom traktera den. Han inte bara spelade på den och sjöng därtill, utan han exekverade hela föreställningar, som den akrobatiska Sir Thomas Beecham på sin tid i dirigentpulten. Han kastade sig baklänges, han tumlade omkring i soffan, han bollade med lutan och svingade den i luften, han allt utom slog knut på sig själv, bara för att göra Bellman rättvisa.

När han inte längre orkade genomföra sina halsbrytande cirkuskonster och klara musiken samtidigt med lutan lät han den vandra vidare till den värdigaste arvtagaren Åke Rundin, vår kanske främste karaktärssångare med erfarenheter från själva operascenen, tillika en fantastisk skådespelare som kunde göra Evert Taube så hårena reste sig inför snarligheten. Men mest utmärkte sig Åke kanske som den genomärlige, genomhjärtlige och genomhederlige människa han var. Han var en suverän människokännare som aldrig trampade i klaveret men aldrig var rädd för att stövla in när det var på sin plats.

När Pelle gick bort skulle Åke sjunga på hans begravning. De hade stått varann så nära i hur många år som helst, men uppgiften fyllde Åke med sin förkrossande tyngd av känslsamhet, och han hade ingen aning vad han skulle hitta på att sjunga. Det blev plötsligt hans livs största bekymmer. Vad skulle han ta sig till? Grubblande

över detta gick han en kväll och lade sig och vaknade aldrig mera. Om han själv hade följt Pelle eller om Pelle kallat till sig honom går meningarna i sär - det får vi aldrig klarhet i. Kanske var det båda delarna.

Därmed har Göta Par Bricoles manskör plötsligt förlorat sina kanske två mest färgstarka musikpersonligheter. Många av våra nya sångare är för unga för att kunna ha någon aning om vem Pelle var, men desto tryggare var Åke för dem som kanske hela körens fundamentala klippa. Men det stora olösliga problemet och bekymret är nu: vem kan ta över lutan?

2.

Pelles begravning med landgång och vin, tårta och kaffe på Parc la Reine var bara inledningen till de festligheter som sedan utmärkte reseförberedelserna. Dagen efter hade vi en utsökt herrmiddag inom Föreningen för Höviskhetens Främjande med bara de läckraste rätter och de utsöktaste viner i en kulinarisk komposition som var rena konstverket i dess suveräna balans och finesser. Livet kunde inte bli underbarare. Man blev nästan bortskämd av det underbara gentlemannasällskapets överlägsna charm och talanger, så att det uppstod problem när det därefter åter gällde att ta livet på normal vardagsnivå.

Kvällen före avresan tog jag risken att dessutom närvara vid en gradgivning i ett ordenssällskap. Ceremonin med middagen efteråt tog anspråksfulla fem timmar, och det var nästan med panik man efter alla dessa överdådiga viner sedan cyklade hem mitt i den minus femgradiga vinternatten för att packa och städa och avverka e-postlådan med tio nya brevskickningar i sista minuten....

Det blev naturligtvis en kort natt, men man överlevde och kom iväg. Halva kylskåpet lyckades man till och med få med sig, då det inte var någon vits att lämna kvar mängder av mjölk, filmjölk och morotsjuice. Mjölken hälldes på en Madeiraflaska, (där ser man hur bra det är med vackra tomflaskor,) och även filmjölken och morotsjuicen härtappades i transportabla krus. Vad skulle tullen säga?

Det var gnistrande vackert vinterväder denna vårdagjämningsdag, luften var klar som kristall, och isen höll på att lägga sig igen i Göteborgs kanaler, på Onsala fjärdar och utanför Varberg. Kronborgs Slott, Hamlets enda rätta scen, klädde i vinterdräkt, men passagerartrafiken över sundet hade glesnat på grund av Malmöbron. SJ hade velat ge mig en resa över bron, men jag föredrog den gamla hederliga och billigare rutten över färjan vid Helsingör, där man ju dessutom kunde fika och gunga på vågorna.

Europa hade blivit dyrare. Det märktes redan i Danmark. Till maten i Köpenhamns järnvägsstation fick man inte längre kranvatten gratis. Det kostade 5 danska kronor. Ett sådant rofferi gick jag inte med på utan drack i stället min medhavda mjölk i Madeiraflaskan.

Men hela Danmark var gnistrande vackert. Snön låg kvar ända till Rödbby, och kung Bores bländande praktjullandskap dominerade även hela Tyskland fram till Hamburg. Det var ingen ände på vintern denna vårdagjämningsdag.

Stämningen var även god bland passagerarna på tåget. En stackars svensk som skulle skida i Österrike hade tagit med sig en alldeles för stor ryggsäck - han kunde varken ta den av sig eller på sig utan hjälp. När jag sade till honom att han hade för mycket bagage på ryggen gav han mig fullkomligt rätt, men det var ingenting han tänkte göra åt saken.

Ännu levde jag på de ljuva minnena från festerna de sista avskedsdagarna. Särskilt muntert hade det varit på ordenssammankomsten. Det är ju omöjligt att komma ihåg de olika tecknena som ska ges med öppna eller slutna händer, två eller tre fingrar, handen på hjärtat eller för pannan, hemliga lösenord, som växlar oftare än någon hinner lära sig dem, och så vidare, alltsammans tacksamt för vissa

ordenssällskap att parodiera och gyckla med så att allt gravallvar med bödlar och dödsskallar och öppna eller låsta likkistor med lik eller utan och dödgravare utklädda till ETA-terrorister eller bödlar fungerande som konferencierer blir till rena spexet och hur skoj som helst, - men det får man naturligtvis inte göra ännu roligare än vad det är med att dessutom skämta om det, åtminstone inte under pågående ceremonier. Ännu roligare är det när någons olokaliserbara mobiltelefon plötsligt börjar avge hysteriskt pigga marschsignaler mitt under en prästs gravallvarliga predikan, eller när högtalaranordningen hittar på egna hyss, så att talarnas myggmikrofoner plötsligt börjar bullra och dåna utan annan anledning än att till exempel vederbörandes hjärta slår eller han andas eller han råkar göra en fatal gest, som får myggmikrofonen att reagera som en panikslagen geigermätare med förstärkare, mitt under de gravallvarligaste omständigheter, som om det var självaste Bosse Ringholm i riksdagen..... Högtidligare kan det inte bli.

Under herrmiddagen i lördags berättades det mycket historier, gärna om smuggling. En veteranresenär på besök i något exotiskt land fick i present av sina vänner 70 flaskor vin att fylla hela bilen med. Han förstod att han skulle få problem i tullen för det men ansåg det värt det och var inställd på att få betala. När han kom till tullen vinkades han förbi utan att ens stoppas. Men nästa gång han reste fick han hundratusentals kulspetspennor i firmapresent. Det var ju hur oskyldigt som helst, men dem åkte han fast i tullen för, då personalen nödvändigt skulle undersöka och skruva upp varenda penna. Ingenting kan ju vara mera misstänkt än en transport av så många kulspetspennor. I åtta timmar höll tullpersonalen på med att skruva och öppna pennor. Sedan fick han åka utan att de hittat något annat än bara bläck.

Men roligast var historien om tuppen, hunden och snigeln, som bodde tillsammans. Tuppen var storrökare, och de andra hade han som upppassare, för som tupp var han något av en översittare. En dag tog hans cigaretter slut, och han blev helt desperat. "Du, hunden, du kan väl gå ut och köpa cigaretter åt mig," bad tuppen. Men för en gångs skull var hunden på det humöret att sticka upp mot tuppen: "Nej, du får be snigeln i stället." Så tuppen bad snigeln köpa cigaretter åt honom, och snigeln lommade troget iväg. Det gick några dagar. Det gick en vecka. Det gick en månad. Tuppen blev mer desperat för varje timme. Till slut sade han till hunden: "Det här är sista gången jag ber snigeln köpa cigaretter åt mig, om han ska vara så långsam av sig." Då hör de snigelns röst, som svarar dem från dörren: "Om det är så att ni ska prata skit om mig går jag inte alls!"

Även min bordskamrat från ordenssammankomsten hade praktfulla smugglarhistorier från sin fars tid som sjökaptan att dra, men de var både oändliga och otaliga. Minnesvärd var dock sannhistorien om seglarentusiasten som däckade sin jolle och gav sig ut på långseglats till Karibien. Han kom av misstag till Australien i stället.

Tyvärr får nu inte gubbarna längre köpa sprit under barnfesten i januari. Tidigare har det alltid auktionerats sprit vid denna tillställning, men plötsligt skulle det bli slut med det. Resultat: kaos och uppror i hela sällskapet. Det är omöjligt i ordenssammanhang att rucka det minsta lilla på gamla traditioner, hur anakronistiska och malplacerade de än verkar vara. Det är tack vare det som ordenssällskapen överlever.

Märk väl: inga ordenssällskap har nämnts och inga ordenshemligheter avslöjats. Men alla har de något gemensamt: frihet från alla de hot som samhället utgör med alla dess inskränkningar av individualism och demokrati. Det var deras ursprungliga mening under medeltiden, och den är fortfarande aktuell.

(forts. i nästa nummer.)

Filmskörden.

Lasse Hallströms "*Chocolat*" kan mycket väl visa sig vara årets bästa film. Denna charmfulla komedi från den lilla världen i en fransk småstad, där Juliette Binoche väcker skandal och hotar ordningen med att med sin chokladkonst lyckas förföra och omvända hela samhället och till och med kyrkan för sin sak, är en solskenshistoria av ovanligt framstående slag, där Lasse Hallström som vanligt med den äran har lyckats få även de bästa tänkbara skådespelare att överträffa sig själva, kanske framför allt hans egen hustru Lena Olin, som här äntligen får göra en stor karaktärsroll värdig henne. Johnny Depp förnekar sig aldrig som oemotståndlig charmör, men filmens största tillgång är kanske ändå den snillrikt välkomponerade historien, som dock Lasse Hallström (om dock med vissa överdrifter) med den äran lyckats göra det bästa av.

Även hans genombrottsfilm "*Mitt liv som hund*" är fortfarande outslitlig efter nästan två decennier och kanske hans definitiva markering som skapare av mänskligt varma filmer med kanske ett bättre grepp och hantlag med sina skådespelare än någon svensk filmregissör före honom - där bygger han dock vidare på traditionen från Viktor Sjöström och Ingmar Bergman.

Två andra komedier har man råkat ut för av dock mera drastiskt slag - "*Skott i mörkret*" från 1964 introducerade polismästarn Clouzot (Peter Sellers) på bioduken i en thrillerkomedi där faktiskt alla stryker med och det inte tack vare polismästarn Clouzot utan faktiskt genom hans chef, den praktfulle Herbert Lom, och hans bemödanden att fåfängt men till varje pris försöka befria sig från sin underlydande polismästare Clouzot och hans hopplösa klanterier. Som känt går det inte att befria sig från någonting genom forcerade våldsmetoder, utan det gör bara saken värre.

Herbert Lom såg vi även som den tyske översten i den lysande komedin "*Alan Quatermain och kung Salomos skatt*", en genom sin humor ännu mera lyckad filmatisering av Henry Rider Haggards spännande klassiker än den imponerande versionen med Stewart Granger och Watussinegrerna från 1954, genom att den medvetet driver med alla Indiana Jones-filmerna och det med sprudlande gott humör och tokroliga överdrifter - filmens lyckträff är att förlägga handlingen till första världskriget i Östafrika, när tyskarna fortfarande kämpade för sin koloni Tanganyika och det med pappersflygplan och trattgrammofoner i full aktion till och med mot elefanter.

Två starka realistiska thrillers var dock helt utan humor - den senaste filmatiseringen av "*Jack the Ripper*" med de senaste fasansfulla teorierna och forskningsrönen i frågan stramt presenterade i en sträng och skoningslös nästan dokumentär skildring med Michael York som ansvarsmedveten kommissarie, som tvingas skicka sin alltför duktige detektiv i exil efter att denne kommit fram till sanningen, som till varje pris måste tystas ner för alltid. Den andra var "*Operation Crossbow*" från 1965 med Sophia Loren, George Peppard, Jeremy Kemp och Tom Courtenay, som alla går åt i det svåra uppdraget under andra världskriget att genom spioneri komma åt de tyska baserna för V1- och V2-raketerna så att dessa kunde oskadliggöras - en väl gjord rekonstruktion av vad som faktiskt hände, där för en gångs skull tyskar talar tyska, briter engelska, holländare holländska och så vidare - inget fusk, som i den aktuella Stalingradfilmen, där alla ryssar talar amerikanska.

Slutligen två riktigt romantiska och vackra filmer - "*Don Juan DeMarco*" med den pålitlige Johnny Depp som psykiatienten som tror att han är Don Juan och lyckas övertyga sin plufsige psykiater (Marlon Brando) att han är det i en utomordentligt välskriven och njutbar film, samt Francesco Rosis utomordentliga filmatisering av operan "*Carmen*" med Julia Mingenes-Johnson i titelrollen, Placido Domingo som Don José och Ruggero Raimondi som Escamillo - och frågan är om inte den sistnämnde tog priset. Men alla tre var nästan oöverträffbart bra i denna fränt

realistiska skildring med tjurfäktnig, knivslagsmål, zigenardueller mellan kvinnor, rykande damm och svindlande sköna andalusiska landskap i detta bländande färgstarka skådespel som lyckats fånga och återge den rätta heta andalusiska stämningen exakt. Francesco Rosi är kanske mest känd tidigare för sin film "*Sanningens ögonblick*" från 1965, den bästa spelfilm om tjurfäktnig som har gjorts.

Troligen sevärd film som går nu är "*La cena*" (på svenska "Serverat!") av Ettore Scola, och Bille Augusts senaste "*En sång för Martin*".

Kalender, maj 2001.

1 : Empire State Building 70 år.

7 : Gary Cooper 100 år (ex. "*Sheriffen*" 1952)

8 : Sir David Attenborough 75 år.

9 : Albert Finney och Glenda Jackson 65 år.

13 : 40 år sedan Gary Cooper dog.

- 20 år sedan påven Johannes Paulus II blev skjuten med fyra kulor genom kroppen.

17 : Mikael Eriksson 50 år.

18 : 90 år sedan Gustav Mahler dog.

24 : Bob Dylan 60 år.

Konvalescensresan, del 16 : Beatrice om kärleken.

Om någon har tillräcklig erfarenhet inom detta område är det hon. Som 22-årig blev hon änka för första gången, och en ensamstående mor hade det inte lätt i Italien 1930. Friare saknade hon aldrig, men hon höll sig ifrån dem. Vägen in i det andra äktenskapet var lång och svår, då hennes blivande nya man var gift och inte kunde få skilsmässa. Desto lyckligare blev just detta andra äktenskap genom den långa uppförbacken; men den dagen kom då hon blev änka för andra gången.

Hon har dock följt med sin tid och dess utveckling och framför allt hur det allmänt fungerar på den äktenskapliga fronten och hur ungdomar har gått till väga under åren. Hennes sonson har efter ett fyraårigt förhållande avslutat detsamma och hotar nu bli kronisk ungar med tid bara för arbete, datorer och musik.

Vi är helt överens om samma synpunkter. Familjen är det viktigaste av allt. Det är själva den mänskliga grundstenen på vilken allting i det mänskliga livet och samhället vilar. Utan kärnfamiljen som samhällets fasta grund faller allt i sär i hopplös söndring, oordning och anarki, kriminalitet och moralisk upplösning. Familjen är allt. Utan kärnfamiljen som samhällets enda fasta grund är samhället förlorat.

Vad Beatrice mest vänder sig emot i dagens förhållanden är betoningen av det sexuella på bekostnad av djupare, mindre övergående känslor. Det är just detta senare som utgör beständigheten i ett förhållande. Sex kan vem som helst ha med vem som helst, och det tycks mer och mer vem som helst ha idag utan urskiljning, men risken med detta är att de djupare känslorna aldrig får någon chans till att bli kultiverade. Sex fungerar bara när det är ett resultat av kärleken. Sex för sexualitetens skull är bara djuriskhet. Men denna äkta kärlek, som kan ge sex någon mening, kan endast uppstå genom djup förtrogen vänskap. Kärlek vid första ögonkastet går över lika fort som Romeos kärlek för Rosalinda. Endast genom vänskap som får chansen att fördjupas kan verklig kärlek uppstå som kan göra ett sexualliv meningsfullt, kontinuerligt och bestående.

Därför prisar Beatrice alla dem som gifter sig först efter att länge ha levt tillsammans. Detta moderna system har alla förutsättningar att kunna leda till

idealiska äktenskap. Det är kanske det allra vettigaste och rättaste sättet att sätta i gång ett äktenskap idag.

Men framför allt betonar Beatrice vikten av känslorna och den rena sentimentaliteten. Det värsta av allt i dagens kärleksliv finner Beatrice vara det att folk föraktar sentimentalitet, betraktar ömhet som en svaghet och är rädda för sina känslor. Detta om något är att förtränga kärleken, vilket är det dummaste man kan göra. Det är nästan en sorts självmord.

Det är bara känslolivets som gör livet levande och som leder till kärlek och livets fortbestånd. Känslorna är allt och den vackraste och enda meningsfulla delen av livet. Där det inte finns några känslor finns det inget liv värt att leva.

Lyssna på denna 91-åriga erfarna tvåfaldiga änka och moder som gått igenom två världskrig och lärt sig någonting av livet som ensamstående moder med barn genom det andra av dem, och lär av henne, ty hon är den klokaste, mest levande och mest spirituella människa jag vet.

Under årens lopp har hon haft ett antal tjänsteflickor. De har alltid kommit till henne som förfärligt blyga jungfrur, men i hennes tjänst har de alltid blivit gifta. En gång samlade hon omkring sig åtta stycken av sina gifta ex-tjänsteflickor med deras äkta män, som hon kallade sina svärsöner. Alla dessa hembiträden har i regel alltid varit djungelflickor från Ecuador. Den senaste flickan gifte sig nu i september, men Beatrice har redan funnit en ny ung 21-årig flicka från Ecuador. Hur länge får hon behålla henne innan hon också blir gift? Hon hoppas åtminstone resten av livet, men man vet aldrig.

Något måste även sägas om hennes piano. Jag vet inte om jag nämnt det tidigare. Det är en äkta Pleyel från Paris från cirka 1860, det instrument som Chopin och Liszt trakterade på sin tid. Det har fortfarande hela klangen kvar och inga tekniska problem, vilket är märkligt för ett så gammalt instrument. Man kan fortfarande efter 130 år spela Chopin och Liszt på det just så som de ursprungligen torde ha låtit.

En annan kärlek har Beatrice givit mig: kärleken till det italienska språket. Hon öppnade dörren för mig till dess omätliga språkliga skönhetsvärden och möjligheter genom en flexibilitet och detaljnianseringsförmåga som inte ens engelskan besitter. Endast ytterst obetydligt har jag ännu kunnat utforska och tillgodogöra mig denna svindlande skattkammare av poetiska och intellektuella möjligheter - och när skall jag kunna göra det, så totalt inkörd i det svenska språkets tvångströja som jag dess värre genom börd och hävd hopplöst är?

(Avslutning i nästa nummer.)

Tokresan, del 10 : Katastrof i Palermo.

Vädret vid Messinasundet verkade inte lovande, men det regnade i alla fall inte. Tåget vidare mot Palermo hade bara vagnar i första klass. Dessa hade installerats i stället för andra klass och gällde som andra klass, ty de var tämligen misshandlade med inte bara oläslig graffiti överallt utan en hel del annat också. Min medpassagerare berättade att tågen inte städades längre. Han hade en gång tagit ett tåg från Palermo till Rom och funnit en rutten apelsin under ett av sätena och av naturliga skäl inte rört den. Tre dagar senare hade han tagit exakt samma tåg igen och råkat hamna på samma plats, vilket han varseblev, när han fann samma apelsin kvar på samma ställe under sin plats i endast något längre framskridet upplösningstillstånd. Ofta hade han tagit detta Romtåg och funnit det inte bara ostädat utan även utan pappershanddukar, utan toalettpapper och utan vatten. Medan de italienska statsjärnvägarna ständigt drar in på personal höjer de samtidigt biljettpriserna medan de sänker standarden. Inför klagomål svarar järnvägs-

myndigheterna i regel, att de ohygieniska missförhållandena alltid beror på att städerskor, pappersexportörer och sanitetsvårdare (inklusive vattenklosetsfyllningsmästare) i allmänhet av kanske strategiska skäl strejkar samtidigt.

I Palermo väntade katastrofen. Nino var inte hemma och hade inte kommit för att möta mig. Jag visste inte ens om han fått mitt brev med min ankomstinformation, som jag skickat från Göteborg före avresan. Han var kanske hos sin syster i Sant'Agata uppe i bergen, vilket föreföll det troligaste, ty vädret var gott och varmt i Palermo.

Jag försökte då ringa Paola. Efter flera upptaget-svar lyckades jag få henne själv i luren. De skulle precis resa bort. De visste ingenting om Nino. "Varför har du inte ringt tidigare?" var hennes ytterst skäliga fråga. Därför att jag bara ringt till Nino och förlitat mig helt på honom.

Det var bara att erkänna resans första katastrof. Under sådana omständigheter var resan till Sicilien ett fiasko. Det hade kanske gått bättre om jag inte kommit på en lördag utan kommit en dag tidigare och inte missat båten i Patras; men det får vi aldrig veta.

Det var den 15 april, dagen för Titanic-katastrofen och mordet på Abraham Lincoln och min resas trettonde dag. Det var kanske dåligt taimat att få trettonde resdagen att sammanfalla med presidentmord och Titanickatastrofen, men vem tänker väl på sådant i förväg?

Samtidigt hade jag råkat läsa slut Mario Puzos mästerverk om "Gudfadern" med alla hans mord och maffiakrig och om "Sicilianaren" med alla hans mord och stora tragedier, banditen Giuliano, som slutligen mördades 27 år gammal av sin bästa vän år 1950; men all denna blodiga läsning, ehuru verklighetsförankrad, hade säkert inte haft någon inverkan på min aktuella fiaskosituation i all övergivenhet på Sicilien dagen före Palmsöndagen att göra; men ho vet?

Det var lördag kväll före palmsöndagen, och det vill inte säga litet det vad beträffar folkliv, tågkaos och allmän reshysteri. Alla på hela Sicilien skulle tydligen ta tåget någonstans denna afton, och helst skulle de alla med samma tåg. Klockan 15 var det omöjligt att få plats på Venedigtåget, och klockan 17 var det omöjligt att få plats på Milanotåget. Båda skulle ha fört mig till Florens, där jag inte varit på 10 år. I stället fick jag ta nattsittåget till Rom, men fördelen med det var att ruschen då var över. Man fick sitta helt i fred på detta tåg i egen kupé och vräka sig och sova gott hela natten, bättre än på något överträngslat Venedig- eller Milanotåg med hela hysteriska familjer i varenda liggvagnskupé.

När jag kom fram till Rom 9.15 skulle det gå ett tåg till Perugia 9.20. Där hade jag aldrig varit, och dessutom var det på vägen till Florens, så jag tog det genast. Det skulle komma fram 11.40, men 11.30 passerades en ort som verkade intressant. Det visade sig vara självaste Assisi, där jag aldrig hade varit förut, så jag hoppade av direkt.

Den helige Franciscus hemstad ligger inom gångavstånd från stationen, om man inte har mycket bagage. Själv tog jag bussen upp (1200 lire) och gick sedan ner, vilket var en utmärkt lösning. När jag kom upp höll de som bäst på med att fira palmsöndagens heliga liturgi med överväldigande vacker flerstämmig kör och orgel. Där var tjockt med besökare i den lilla gravkyrkan, och det var hur stämningsfullt som helst. För en gångs skull orkade man vara med om en gudstjänst till slut, ty musiken var verkligen smäktande ehuru okänd. Det var bara att slå sig ner, njuta och vila.

Den helige Franciscus kvarlevor ligger i en krypta i kapellets hjärta tillsammans med fyra av sina närmaste tiggarröder. Ovanför denna intima och genuina kärnkyrka är den stora basilikan konstruerad med pampiga väggmålningar av Giotto, men Kenneth Clark har rätt: Giottos mästerverk i Arenakapellet i Padua kunde han aldrig senare överträffa. Men Giotto är ändå Giotto, och man kan fullt ut

njuta av varje detalj i hans bedårande fresker, fastän mycket av detta skakades sönder av jordbävningen för några år sedan. Allt är nu återställt.

Där var folk från hela världen som tillhörde alla religioner. Franciscus är ett sådant helgon som bryter sig ut ur den katolska kyrkan, då den inte är tillräcklig för honom. Hit kommer skockar av japaner och koreaner, buddhister och hinduister för att be och bli bättre som buddhister och hinduister, liksom de kristna vilken kyrka de än tillhör även inspireras av Franciscus exempel till att bli bättre kristna. Hans exempel som ytterst medmänsklig tiggarmunk är universellt och applicerbart för varje religion.

Det visade sig sedan vara svårt att ta sig tillbaka till Rom från Assisi igen, ty det verkade inte gå några tåg till Rom från Assisi utan bara från Rom till Perugia. Emellertid fanns det tåg till Florens, så det var bara att sätta sig på ett av dem och så äntligen få uppleva Florens igen.

(forts. i nästa nummer.)

Nya vägar i Indien, del 25.

Det är dags att börja summera resan. Det har kanske varit min bästa Indienresa hittills och även den längsta, och det bästa betyget för den är att jag vill göra den ännu längre nästa gång och då fortsätta utforska okända trakter av Sikkim och länderna bortom Assam.

Särskilt rik har resan varit på nya kontakter och vänner. Tre hoppas jag kommer att få betydelse för framtiden. Stephen Murray och jag råkades på bussen från Dharamsala till Dehra Dun, han hoppade av på vägen till Mussoorie, men vi hade redan beslutat att träffas på nytt i Kausani, vilket vi gjorde. Han var något av en perfekt vän och kollega, våra tankar och inriktningar rörde sig i om inte exakt samma fåror så ytterst parallella sådana, så att vi kompletterade varandra på ett ypperligt sätt. Han hade ett fantastiskt sätt att ta människor, så att han omedelbart kom mycket nära inpå dem och kunde ta sig in i deras sätt att tänka, som jag för min del upplevde som en aning påträngande. Men vår vänskap var total från början.

Håkan Hjelmström var den stora överraskningen i Pemayangtse, den förste svensken på min odysse, en ensam resenär som lagt hela Asien bakom sig och bara hade börjat. Han var bara 30 år men redan fullt mogen och därtill ett datorgeni. Det var särskilt märkvärdigt att för en gångs skull sammanträffa med en ung västerländsk man i Indien som var intelligent och klartänt och ingen flummare, utan ringar i öronen och näsan och andra bisarra för att inte säga groteska ansiktsprydnader, utan armband och ringar och tatueringar och allt vad ungdomar misspryder sig smaklöst med i västerlandet. Det var särskilt befriande att få tala svenska med honom för första gången på hela resan. Vi passade även på att diskutera det svenska problemet: varför är svensken så dryg, blodlös, likgiltig och tråkig? Även han menade att de var jordens gråaste folk, och han ämnade aldrig befatta sig med det inskränkta och sterilt inrutade gråsamhället som han liksom jag bara kunde betrakta som en genom sin civiliserade och tillknäppta förklädnad bara var en desto lömskare och farligare sorts krypande maffia. Hans största besvikelse under sina resor hade varit Kina. Han hade rest genom halva landet och överallt spanat efter spår av den gamla kinesiska civilisationen och kulturen med dess utsökta traditioner och smak. Han hade inte funnit ett spår någonstans av detta.

Den tredje vännen var Joanna, denna mogna frånskilda tvåbarnsmoder med polska föräldrar och som talade den finaste engelska jag har hört. Man kan faktiskt vid vårt möte i Darjeeling tala om kärlek vid första ögonkastet från min sida, fastän jag då ännu inte hört henne tala och hon bar glasögon. Men det var något med henne

som omedelbart gick djupt in i mitt hjärta och stannade där. Jag tänkte genast, att en vänskap mellan oss vore idealisk, men att den kärlek jag kände måste bli tragisk. Den blev genast tragisk genom att vi separerades så oförutsägbart genom en grotesk amerikanskas omedvetna ingripande. Jag tror att denna amerikanska inte tyckte om någon av oss bara för att vi talade brittisk engelska. Dock hann jag ge Joanna en livlina innan vi skildes, som om jag kände på mig att vi inte skulle få se varandra igen i Darjeeling. Jag kan inte göra mer. Jag kan bara hoppas att hon ska ta tag i den och rädda vår vänskap - och kanske även kärlek, om den även var från hennes sida.

Naturligtvis var flera andra möten och kontakter också mycket viktiga. Bara inledningen med Johannes i Dharamsala var egentligen nog för att tillförsäkra hela resan "*success, perfection and accomplishment*," den indiska svastikans egentliga symbolbetydelse. Med Janet hade jag i Dharamsala även mycket viktiga samtal om buddhismen och hinduismen, som jag vill återkomma till längre fram. Så har vi alla belgarna och holländarna, kanadensarna och amerikanarna, engelsmännen och fransmännen och alla de indiska vännerna som den unge mannen från Muzaffarpur, som gav mig en bok av Osho; och när jag satt som bäst uppe vid Sarankot passerade ett äldre italienskt par förbi, så att man även fick tillfälle att tala ordentlig italienska.

Min sista kväll i Pokhara uppenbarade sig dessutom en av resans mera märkliga nya bekantskaper. Det var en helt ung man som kom upp när jag som bäst frossade i min sista *fruit curd* uppe på terrassen av "*Hungry Feeling*" och frågade mig om jag var psykolog. Det var jag nu inte, men han hade ett problem. Han led av vissa problematiska eftereffekter av en LSD-tripp som han lockats att ta av en amerikanska i Varanasi. Vad som öppnade alla dörrar mellan oss var att den unge mannen var ryss från Sankt Petersburg. Vårt familjeställe i Finland låg ju i närheten, så vi var nästan grannar, dessutom hade jag premiärbesökt staden i augusti och precis avslutat en sällsynt givande läsning av Josef Brodskij.

Vi hade sedan en mycket givande kväll tillsammans. Han berättade ytterst livligt om sina upplevelser i Sankt Petersburg, Vilnius och Riga omkring den 19 augusti 1991 och om lika omvälvande upplevelser i Moskva omkring det Vita Huset den 2 oktober 1993. Han hade varit i Gdansk 1981 och på många andra liknande ställen där det tilldrog sig stora händelser, då han understundom arbetat som journalist.

Han var bara en av alltför många vilsna unga män på drift i Indien i ett slags vacuum av livets ingenmansland utan att veta vart hans liv skulle ta vägen. Många som reser till Indien stannar där i sex månader eller längre och bränner alla skepp bakom sig. Varken Stephen Murray eller Joanna hade någon fast adress att återvända hem till, och Håkans enda fasta adress var hans faders, då han skulle stanna borta i tio månader. Men Sergej var den vilsnaste av alla. Han visste inte ens om han kunde återvända till Ryssland efter alla de djupa ekonomiska kriserna där under hösten, och hans ryska pass var inte precis giltigt i vilka länder som helst. Han menade, att det att han hade ryskt pass försatte honom utom räckhåll för alla mänskliga rättigheter.

Hans beskrivning av Rysslands tillstånd idag var allmänt dyster. Det var i princip som under Stalintiden, men i stället för partiet och hemliga poliser fruktade man för maffian och brottssyndikaten. Ingen var säker, och någon trygghet existerade ingenstans. I bästa fall, menade han, skulle nationalisterna gripa makten i Ryssland och försöka införa militärdiktatur för att få ordning i landet, vilket då alla demokrater som en man skulle opponera sig mot, varefter det var tänkbart att demokratin äntligen kunde segra. Han beundrade mycket Polen och dess utveckling under Solidarnosc fram till kanske den enda östeuropeiska ekonomiska mönsterstaten. I Ryssland, världens största och rikaste rike, såg det betydligt dystrare ut.

Beträffande hans LSD-problem kunde jag bara efter min erfarenhet av andras liknande problem ge honom goda råd och ett försök till vägledning. Hans tripp i

Varanasi hade varit god, han hade kunnat njuta av den för fulla muggar, så han hade inte fått för mycket. Men efteråt hade han funnit sig stå inför helt nya livsproblem främst med kommunikationen, koncentrationen och känsligheten. Jag kände precis igen hans dilemma från andra liknande fall.

Jag förklarade för honom att effekten av en sådan tripp var att ställas som ett naket barn inför hela världen av sitt eget okända undermedvetna, att för trippens tidsrymd av cirka två timmar finna sin själ berövad sin kropp, och att denna upplevelse måste sätta sina spår i form av ökad känslighet och sårbarhet. Man kan lätt bli överkänslig och irritabel och påvisa tendenser till personlighetsplittring, och detta måste man leva med. Det gäller då att ta vara på fördelarna med personlighets-skiftningen och försöka uthärda nackdelarna i form av den sårbara överkänsligheten. Fördelen är att överkänsligheten medför stegrad kreativitet, då hypersensivitet egentligen är grunden för all kreativitet. Det gör ont att skapa, det gör ont när knoppar brister, och ju mera ont det gör, desto vackrare blir blomman. Detta kunde Sergej begagna sig av i sin verksamhet som journalist och målare. Han menade, att precis så hade han själv försökt betrakta problemet.

Han älskade Ingmar Bergman, och jag älskade all kultur från Sankt Petersburg. Vi kunde inte bli bättre vänner, och det var en härlig avslutning på hela Pokharaepisoden, Nepalsejouren och kanske hela denna resa. Naturligtvis lovade vi hålla kontakten, och framför mig låg min nattpackning och klockan 6 på morgonen den långa resan till gränsen på onsdagen till Delhi med buss och tåg på torsdagen, till Moskva med flyg på fredagen, till Stockholm med flyg och till Göteborg med buss på lördagen. Det skulle kanske bli värre än resan till Shillong.

(forts. i nästa nummer.)

Kloster och kluster i Ladakh, del 7 : Vedermödor på vägen till Phiyang.

Klostret i Phiyang visade sig bli ett problem. Det ligger helt nära Leh, men för att komma dit måste man fara ner till floden och upp igen i nästa dal, en tripp på 17 km. Men det finns även en annan, närmare väg, men den går över bergen. Två bergskammar ligger enligt kartan mellan Leh och Phiyang.

Förr i tiden kom folk på morgonen från Phiyang till marknaden i Leh för att sälja sina varor på morgonen och sedan återvända samma väg före middag. Så gjorde de nu inte längre, och vägen över bergen hade delvis fallit i glömska. Varje år sökte turister efter den vägen, gick fel, kom bort sig i bergen och kom helt färdiga och slokörade tillbaka. Så gjorde även jag.

Jag vandrade upp den obligatoriska vägen från Leh förbi Sankara, Tizzuru och Gyamsa tills vägen tog slut. Vid det sista huset såg jag en man som jag frågade om vägen. Inga kartor utmärkte den, och inga guideböcker omnämnde den. Bonden sade att jag gått för långt och måste vika in i en tidigare dal. Jag gjorde så, följde dalen allt högre och kom till slut upp i de vildaste bergen med utsikt ända bort till Hemis. Inget pass öppnade sig mot Phiyangdalen. Jag fortsatte sträva och klättra längs bergsväggarna längre bortåt medan mitt vatten var slut för länge sedan och solen stekte. Till slut kom jag fram till det högsta passet. Det visade sig då att bortom det var det ett pass till, och där emellan var det en djup och oöverkomlig klyfta. Det var bara att vända samma väg tillbaka.

Jag var då helt dehydrauliserad, benen bar mig knappt längre, vandringen i bergen hade tagit sex timmar och var den hemskaste bergvandring jag gjort. Likväl ville jag göra om försöket nästa dag. Alla på hotellet var överens om att den där bonden hade lurat mig in på fel väg.

Följande morgon hade jag lärt mig av gårdagens missöde och tog ordentligt med vatten med mig, följde samma dal upp förbi bondens stuga, såg honom ingenstans och ignorerade hans vägledning från gårdagen och genomförde en ganska angenäm vandring som dock aldrig tog slut. Till slut nådde jag slutet av dalen, minst två mil från Leh. Där var en boskapsherde med sina kor. Han talade förhållandevis god engelska och lät mig veta att jag gått för långt. Vägen till Phiyang låg 20-25 kilometer bakom mig.

Det var bara att slå till reträtt, men jag kunde inte helt acceptera koherdens utlåtande. Jag klättrade upp för närmaste berg mot Phiyang för att se mig omkring. Precis när jag nått toppen och konstaterade, att ingen väg till Phiyang var synlig eller tillgänglig därifrån, bröt ösregnet ut. Jag var i barärmad skjorta och hade mina papper och böcker med mig utom kameran, och där på berget fanns absolut inget regnskydd.

Det blev en fasansfull och stressad nerklättring. Marken blev våt, man snubblade och föll och rev med sig stenar, man rev upp tår och spräckte naglar, man blev både smutsig och våt medan sandalerna fördärvades, men till slut nådde man dalens botten. Det var en oerhörd befrielse. Det var sedan bara att snabbast möjligt skynda sig undan regnet, som bara tilltog.

När det blev för outhärdligt nådde jag dalens yttersta tält och bostäder. Där blev jag tvungen att söka skydd i en lerhydda, 2 x 4 meter, som två damer, en mor och hennes dotter, skötte hushållet i. De förplägade mig frikostigt med smörte och tsampa och ville knappt låta mig gå. När jag skulle dra vidare i regnet lånade de mig en kappa, som jag lovade återlämna följande morgon.

Sålunda kom jag styrkt och uppvärmd iväg från hyddan vidare på väg neråt, sjungandes, springandes och dansandes fram över tuvorna tills jag kom till vägen, där en jeep erbjöd mig skjuts. Det var en kultiverad ladakhi-tibetan som talade god engelska, och han bjöd mig hem till sig i sitt hus på te. Sålunda fick jag ytterligare en angenäm testund i ett fint ladakhi-tibetanskt hem med hans vackra hustru och syster utom han själv. Han bekräftade vad jag redan förstått av damerna i lerhyddan: att vägen till Phiyang gick precis mellan de två dalar jag följt igår och idag. Alltså var jag äntligen säker på vägen, men det var nu sent på dagen, och alla ytterligare försök måste uppskjutas till morgondagen.

Att det verkligen fanns en direkt bergsväg mellan Leh och Phiyang var helt säkert, ty den var till och med utmärkt på Ladakhs bästa karta. Men den var inte markerad med några röser eller indikationer, så det var bara att leta.

Tredje letningsdagen startade jag klockan 9, kunde i godan ro återlämna den goda bondkvinnan hennes överrock, och kunde sedan koncentrera mig på den mest troliga dalen mellan de båda redan prövade.

Bondkvinnan hade emellertid varnat mig för nya regn, och hon visste vad hon talade om. Jag följde dalen så långt det gick, hamnade igen i den besynnerliga högalpina floran med nässelskogar, vildrosor och världens vackraste och vassaste tistlar utom en majestätisk kungsörn, som mönstrade mig på brusande vingar på vägen.

Jag hade precis hunnit upp för det sista och troligaste passet och konstaterat att jag för tredje dagen i rad lyckats komma på helt fel väg när åskvädret plötsligt bröt ut. Jag hade vandrat i 3 1/2 timmar, och det var inget annat att göra än att vända om. Nedmarschen blev sedan en flykt för livet undan åskvädret, som brakade ytterst hotfullt över bergen; men vis av gårdagens erfarenhet hade jag den här gången åtminstone ett paraply och behövde sålunda inte söka skydd hos någon dam på vägen.

Men även om bergsvägen till Phiyang fanns, så var den tydligen omöjlig att hitta, eller kanske var det som min värd hade sagt, att om man en gång hittar vägen så är

riskan att man råkar ut för indiska militärpatruller som med k-pistar ändå tvingar en att återvända ner samma väg igen.

Det var bara att lägga ner projektet. I stället hade jag Lamayuru och de andra klostren västerut att koncentrera mig på.

*Det är ytterst ovanligt att det börjar regna mitt i sommaren i Ladakh.
Att det gjorde det skulle medföra betydande komplikationer och katastrofer för resten av resan.*

(forts. i nästa nummer.)

Det tibetanska evangeliet.

Det var 1887 som ryssen Nikolaj Notovitj kom till Indien som slutledet i en serie resor i Österlandet, efter att ha vistats länge på Balkanhalvön, Kaukasien, Persien och Afghanistan. Han reste upp för Indus till Rawalpindi och fortsatte därifrån upp till Kashmir och vidare till Ladakh.

Under ett besök i ett buddhistiskt kloster hörde han av en lama talas om att det fanns buddhistiska skrifter i Lhasa om Jesus. När han senare kom till klostret Hemis, det största i Ladakh, berättade priorn där att Hemis ägde kopior av skrifterna om Jesus. Han lyckades utverka tillstånd att få ta del av skrifternas innehåll. De hade avfattats i Indien på språket *pali*, därifrån kommit till Nepal, därifrån spridits till Lhasa och därifrån kommit till Ladakh. Medan han var konvalescent i Hemis efter sitt benbrott i Spituk fick han de två tjocka böckerna upplästa för sig av en munk medan en tolk översatte, och Notovitj skrev noggrant av översättningen som på diktamen.

När han återvände till Europa ville han offentliggöra denna sensationella buddhistiska version av evangeliet, som han menade att förklarade många dunkelheter. Han vände sig först till en metropolit i Kiev, som dock avrådde från publicering, då han menade att detta endast skulle komma Notovitj till skada. Varför? frågade Notovitj. Det vägrade metropoliten att svara på.

Ett år senare reste han till Rom med sitt manuskript och fick samma mottagande där: "Vad tjänar det till att trycka detta? Ingen skulle bry sig om det, och ni skulle bara få en massa fiender. Men om ni behöver pengar kan vi köpa det av er..." Notovitj vägrade och reste till Frankrike.

Även kardinal Rotelli i Paris avrådde honom. Till slut kom han i kontakt med Ernest Renan genom Jules Simon. Renan föreslog honom att anförtro manuskriptet i sina händer, så skulle han framlägga det för Franska Akademin. Ehuru detta anbud var ytterst lockande föredrog Notovitj att slutligen utge sina anteckningar på eget bevåg och eget förlag.

Resultatet är hans "Reseskildring från Kashmir och Ladakh", en liten lättläst bok på 150 sidor, där 40 sidor utgöres av det av honom funna och översatta buddhistiska evangeliet samt 35 sidor av hans egna kommentarer därtill.

Detta tibetanska evangelium har han delat upp i 14 kapitel på inalles 244 verser. Efter en lång inledning (3 kapitel, 36 verser,) som bland annat behandlar Moses kommer man fram till Jesu födelse, som följs av historien om hans 16 år långa Indienvistelse från hans 13-e till hans 29-e levnadsår. Hans resa till "Sind" (= Indien) beskrives utförligt, han vandrade genom de fem flodernas land och Rajputana, där han studerade jainismen, och begav sig sedan till Orissa (vid ostkusten) för att därpå bege sig upp till Benares. Han studerade Vedalitteraturen men tog med tiden avstånd från brahminerna (hinduismen), och han förnekade att Gud någonsin kunde ta sin boning i någon människa eller synlig varelse: "*Den evige domaren, den eviga anden utgör världsalltets enda odelbara själ, som ensam skapat, upprätthåller och upplivar*

allt." Redan här började han predika och fick redan här emot sig fiender, som ville döda honom. Under sex år därefter studerade han buddhismen bland annat i Nepal, och han fann aldrig något skäl till att ta avstånd från denna lära.

(forts. i nästa nummer.)

Hårda bandage i Himalaya, del 5 : Från Joshimath till Kausani.

För första gången någonsin hade man tur med vädret i Joshimath. Under alla mina tidigare fyra besök har det varit oväder och åskstormar med dimma och snö, men denna gång var det bara klaraste himmel och leende solsken. Det var alldeles otroligt.

Vi tog linbanan upp till Auli, och jag lyckades denna gång ta mig ända upp till den yttersta toppen på cirka 3400 meter, ty det låg inga förrådiska snöfält i vägen. Lite frost på skuggsidorna var allt man kunde uppåtdaga av någonting sådant. Solen var magnifik, och Nanda Devi, Indiens högsta berg på 7800 meter, framträdde i hela sin ointagliga härlighet - det är ett av världens svåraste berg att bestiga, då alla dess sidor är blanka stup. Fyra majestätiskt svävande örnar lyckades jag få med på en bild med hela Nanda Devi som bakgrund från toppen ovanför Auli.

Solen smekte, så att både tröja och strumpor var onödiga. Det var bara att njuta, det var rena högalpina högsommaren, och det var den 1-a november. Det var ett av dessa fulländade ögonblick som gör en hel resa värd besväret.

Knappt hade vi inlett nedstigningen, så kom molnen. Att det var väderleksförändring på gång bekräftades av andra som vi talade med. Vi hade kommit till Joshimath i sista ögonblicket för att kunna njuta av det sista vackra vädret en dag innan vintern började. Vi hade sannerligen haft tur.

Jag hade redan bestämt att avresa till Kausani följande dag, men Mick och Jantine tänkte stanna en dag extra. Det var bara att hoppas att de trots väderleksförändringen skulle få tur med vädret. Det var deras sista dagar före hemresan till Utrecht i Holland.

De var ett mycket märkligt par. Han var 36 år och arbetade inom Hollands stats järnvägar som elektrisk expert, och hon fixade järnvägsresor som ett slags resebyrå i järnvägens tjänst men var samtidigt sångerska. Det var mycket exotiskt att sitta högst upp i Himalaya i det stormhärjade Joshimath och diskutera Bach och Orlando di Lasso med henne. Hon kom från en gedigen musikerfamilj, som mest varit violinister i ett antal generationer, och en sådan familjebakgrundsmiljö inför Himalayas vildaste och avlägsnaste bergslandskap verkade på något vis något svårkombinerat. Han var lång som en lyktstolpe men såg bra ut, medan hon ägde föga skönhet med desto mera mull, var både kortväxt och kortklippt men ändå voluminös. De skulle gifta sig om tre månader.

Vägen från Joshimath är alltid problematisk, men man vet aldrig från gång till gång vari problemen kommer att bestå. Vanligen har vägen brukat vara förstörd genom jordskred. Så var den även nu, men den hade sorgfälligt reparerats på alla de tio ställen där skreden hade raserat den. Värre var det med de delar av vägen som sköljts bort av floden. Detta hade inte förekommit tidigare. Vid ett tillfälle fick alla passagerare lämna bussen med bagage och allt då bussen skulle passera ett ställe där allt vägunderlag sköljts bort och den kvarvarande vägen endast bestod av vägskorpan. Ingen passagerare ville ha sina tillhörigheter kvar ombord om bussen inte skulle klara det. Den klarade det.

Redan när vi åkt norrut till Joshimath hade Mick sett en vägskylt vid Karanprayag att vägen till Almora skulle vara stängd. Att det skulle vara problem med den vägen var man alltså färdigt förberedd på, men inte sådana problem. På ett

ställe hade en plogtraktor gått genom vägen och låg upp och ner i botten av ett stort hål mitt i vägen.

Jag hade köpt biljett till Gwaldam, men bussen gick inte dit. I stället fick jag tränga mig in i en jeep med 15 andra personer de sista två milen till Gwaldam upp för berget. Det var inte bekvämt. Med 15 personer ombord måste mitt bagage läggas på taket. Där satt fyra personer som kunde bevaka det. Icke desto mindre hände det vid en uppførsbacke att min svarta väska hoppade av taket ner på vägen och kördes över av en annan jeep bakom oss. Den väskan innehöll bland annat min necessär, min kamera och min whiskyflaska. När jag äntligen fick stopp på chauffören och sprang tillbaka till olycksstället bakom den andra snopna jeepen låg alla mina tillhörigheter från den väskan spridda utmed vägen. Men whiskyflaskan var hel. Endast korken hade gått sönder och släppt ut innehållet, som då genompyrt allt vad väskan innehöll med en omisskännlig stank. Min tröja, hela necessären, paraplyet, böckerna, Gabriel Maria Marquez' *'Kärlek i kolerans tid'*, kameran, allt luktade whisky, och särskilt hela väskan. Det var bara att provisoriskt samla ihop allt och fortsätta resan.

I Garur fick vi byta till en annan jeep, och chauffören tyckte att jag skulle sätta upp väskan på taket. "Aldrig mer!" sade jag, och de andra passagerarna förstod.

Olyckan är ett mysterium. Det fanns åtskilliga väskor på taket, men bara den mest känsliga flög av. Fyra personer satt med väskorna på taket, men deras enda reaktion var att se ut som frågetecken. "Det var ingens fel," tycktes alla mena, men det kan man diskutera, då troligen någon av dem just suttit på min väska, som därigenom klämts ut under taksäckerna.

Framme i Kausani kunde jag äntligen åtgärda vrakresterna. Allt vått torkades av med svenskt toalettpapper, och halva rullen gick åt. Väskan stank i himmelens sky och skulle troligen stinka för resten av sitt långa liv. Kameran hade fått en buckla, och det gick inte att ändra på tidsinställningen mera utan våld. Förhoppningsvis har kameran ändå klarat sig, men det vet vi inte förrän framtidens bilder framkallats. Min väckarklocka hade förlorat sin knapp för att ställa visarna, men den gick fortfarande, om man dock i framtiden alltid måste öppna hela klockan för att kunna ställa den. Och hälften av whiskyflaskans innehåll hade gått förlorat för ett ändamål som det minst av allt varit avsett för.

Min enda tröst var Catherine, den enda västerländska turisten i Kausani utom jag. Vi möttes av en slump och hade sedan en trevlig stund tillsammans varunder vi diskuterade framtidsplaner för besök i Almora och Naini Tal. Hon hade varit i Indien på en sex månaders semester efter att ha avslutat ett trist jobb och skulle tillbaka till London nästa vecka. Mest hade hon varit i Nepal, men överlag hade hennes första indiska resa varit mycket lyckad, trots de stökiga mardrömmarna Agra och Benares.

Det var helt naturligt att vi slog våra två kloka huvuden ihop.

(forts. i nästa nummer.)

Kommentar. Kameran fortsatte att användas under hela resten av resan, men vid hemkomsten visade det sig att den var oreparabelt död - alla bilder efter incidenten var blanka. Detta blev resans enda katastrof, men den var desto fatalare, då en liknande kamera, en manuell Petri från 1967, aldrig mer skulle kunna uppbringas - den hade följt mig genom hela Tibet och Ladakh utom under alla andra resor under de senaste fyra åren, och bildskördarna hade alltid varit fantastiska och hundraprocentiga. Förlusten var en total katastrof.

Om Buddha, del 5.

Kritik mot buddhismen, av Johannes B. Westerberg.

I mitten av mars sprängde talibanerna i Afghanistan världens två största stående Buddhastatyer i luften då de, liksom alla andra Buddhastatyer i landet, utgjorde ett hot mot Islam. Ansvarig för detta var endast en enda person: Muhammed Omar, den religiösa ledaren för talibanerna i Afghanistan. De 30-50 meter höga statyerna var närmare 2000 år gamla och konsthistoriskt unika och oersättliga. Det ingavs protester mot denna kulturskändning från hela världen, mest från FN och buddhister, men det struntade talibanerna i, då de hade bestämt sig och vägrade lyssna på någon annan än Muhammed Omar, vars minsta ord var lag som ofelbart måste åtlydas i blindo. Varje form av kritik mot någon muslimsk mullas ord är ju en brottslig hädelse av grövsta tänkbara slag och något alldeles oerhört och omöjligt.

När förstörelsen väl var verkställd hörde man trösterika ord från den buddhistiska världen. Det hade ju bara varit statyer. Allt är ju förgängligt ändå. Man får inte binda sig vid det materiella. Hela världen är bara en illusion, och annat sådant typiskt buddhistiskt och hinduistiskt ansvarslöst nonsens. Denna mentalitet av total ansvarslöshet präglar tyvärr både hinduismen och buddhismen och är värre i sin ansvarslöshet, likgiltighet och passivitet än medelhavsvärldens "*mañana*", och det är min enda invändning mot dessa religioner. I Islam förekommer samma sak men är där ännu värre, ty där bortförklaras alla misstag, olyckor och katastrofer med att "det är Allahs vilja", som om det även hade varit Allahs vilja att Buddhastatyerna skulle förstöras, vilket dock en överväldigande majoritet i den muslimska världen bestrider. Islam betyder 'underkastelse' och leder tyvärr de flesta muslimer in på vägen mot ren fatalism, i synnerhet de kvinnor som underkastar sig det fundamentalistiska Islams ytterst diskriminerande behandling av det veka könet.

Samma ansvarslöshet och passivitet, samma bortförklaring av att alla historiska skeenden "blott är luft" och ingenting att fästa sig vid har fjättrat merparten av det tibetanska folket till att inte göra något motstånd mot den kinesiska ockupationen av Tibet, varför denna bara fortsätter och hårdnar hela tiden, då den kinesiska kommunistdiktaturen oavbrutet blir mera desperat i takt med att makten och kontrollen rinner dem ur händerna inför den tilltagande upplösningen i Kina med minst 120 miljoner arbetslösa bönder drivande omkring i hjordar som mänskliga gräshoppsfloccar i det väldiga landet. Och denna motståndslöshet och passivitet hos tibetanerna har smittat av sig från början på hela västvärlden, som lider av någon sorts vidskeplig skräck för det oformliga Kina som de tror vara så mäktigt, varför de tycks tänka: "Tibetanerna gör ju aldrig uppror mot Kina. Alltså måste majoriteten av dem ha det bra. Alltså struntar vi i dem." Och så har det varit sedan 1950.

Men samma passivitet och ansvarslöshet finns även i västvärlden, när den genom skumma tillvägagångssätt nyvalde president Bush struntar i sina egna vallöften och faller till föga för oljeindustrierna och struntar i världens växthuseffekt och ger Amerikas förbränningsindustrier fria tyglar att förvärpa världens situation - syndafloccen kommer ju ändå först långt efter hans tid. Och västvärlden protesterar lamt, liksom de gjorde mot talibanernas förstörelse av de hellenistiska Buddhastatyerna, och låter Bush sätta sina oljeindustrier i sken med kortsiktiga inkomster hur mycket han vill. Europa är ju ändå egentligen bara intresserat av sin egen Euro.

Tyvärr är vi som genom tiderna tagit vårt ansvar för världen och dess öden alltför få och så få att vi egentligen alltid bara mött nederlag. Vår enda tröst är att de, som alltid satt världen i sken och fått den att gå under genom egoismens vansinniga maktbeslut, också i längden egentligen bara mött nederlag.

Vad hade Buddha sagt om förstörelsen av sina statyer i Afghanistan? Han var ju faktiskt en optimist, och med sitt sunda förnuft så tror jag att han hade sagt ungefär: "Låt talibanerna rasa i sin fåfänga. Sedan när deras tid är förbi kan vi bygga upp statyerna på nytt, så de kan stå i 2000 år till och fortsätta demonstrera sin tysta överlägsenhet över allt dåraktigt som händer i världen."

- Johannes B. Westerberg.

Göteborg 22.4.2001.